

El Cercle de Viena: l'experiència d'editar traduccions de clàssics moderns

por Isabel Monsó

Vam iniciar la col·lecció El Cercle de Viena el novembre del 2007, però ja feia anys que en parlàvem. Fins aleshores, Viena era una editorial dedicada principalment a la no-ficció que tractava un ventall temàtic molt ampli, des de la fotografia històrica fins als receptaris de cuina, però de mica en mica ens vam anar plantejant la possibilitat d'engegar una col·lecció dedicada a la traducció de narrativa del segle XX, un àmbit en el qual ens semblava que hi havia en aquell moment un buit sorprenent.

O potser no ho era tant, de sorprenent. Potser era un indicatiu que en el sector s'hi havien produït canvis que havien determinat que algunes de les editorials que fins aleshores ocupaven aquell espai decidissin adoptar estratègies menys arriscades. Arriscat, editar Proust, Steinbeck, Dinesen, Bellow..., direu? Doncs més del que sembla.

Per arrencar, vam crear un consell editorial format per Àlex Susanna, Marcel Riera, Enric Viladot i jo mateixa, i ens vam dedicar a fer llistes de novel·les que ens semblaven molt recomanables, però que fins aleshores no s'havien traduït mai al català o bé, si s'hi havien traduït, en aquell moment eren pràcticament introbables. Val a dir que la nostra idea inicial era publicar *nouvelles* (novel·les curtes que no excedissin el límit de les 200 pàgines), tot i que a la pràctica hem acabat publicant obres força més extenses. Amb aquests criteris, no vam trigar gaire a tenir una llista amb centenars de títols, entre els quals calia escollir-ne un per començar la col·lecció. La tria ens va semblar aleshores tota una declaració d'intencions: vam elegir *La casa de belles adormides*, de Yasunari Kawabata, el primer escriptor japonès guardonat amb el Nobel de Literatura (1968), aleshores inèdit en català. La novel·la va ser traduïda del japonès per Sandra Ruiz i Albert Mas-Griera, i és l'únic cas de la col·lecció en què la traducció s'ha fet a quatre mans. Com sabeu, és un relat summament impactant, que queda per sempre en la memòria de qualsevol lector i que fa venir ganes de llegir més literatura japonesa. N'hem fet tres edicions fins ara, i d'aquest mateix autor també hem publicat *País de neu*, traduïda per Albert Nolla.

Val a dir que totes les novel·les publicades a la col·lecció El Cercle de Viena han estat traduïdes directament de la llengua original i, encara que sembli que aquesta hauria de ser l'opció lògica, no és la més habitual quan es tracta de traduir del danès, el suec, el xinès o el romanès, per dir algunes llengües de les quals d'entrada pot resultar més difícil trobar un traductor al català. Així, Maria Rossich ha traduït del danès *El festí de Babette* i *La història immortal*, d'Isak Dinesen (Karen Blixen); Elena Martí s'ha encarregat de traduir del suec *El joc seriós*, de Hjalmar Söderberg; Eulàlia Jardí ha traduït del xinès *Família* i *Nits fredes*, de Ba Jin, i Joan Fontana s'ha encarregat de la

traducció del romanès de *Maitreyi*, de Mircea Eliade. En aquests tres darrers casos es tractava de la primera traducció d'una certa envergadura d'aquests traductors, però tots tres han fet una feina extraordinària.

Corroboren que tant les obres com les traduccions d'El Cercle de Viena són de qualitat no únicament els elogis de la crítica, sinó també els premis que han rebut alguns dels títols de la col·lecció, com ara *Winnesburg Ohio*, del nord-americà Sherwood Anderson, traduït per Francesc Parcerisas, que l'any 2009 va obtenir el Premi Llibreter; o *L'escuma dels dies*, de Boris Vian, guardonat amb el Premi Ciutat de Barcelona 2013 i amb el VI Premi Mots Passants de traducció literària de la UAB per la magnífica traducció del francès de Jordi Martín Lloret.

En aquest sentit no puc deixar d'esmentar la destresa, la determinació i l'energia que Josep Maria Pinto ha esmerçat en la traducció de l'obra de Proust *A la recerca del temps perdut*, de la qual hem publicat fins ara els sis primers volums en la nostra edició (*Combray*, *Un amor d'en Swann*, *A l'ombra de les noies en flor*, I i II, i *El cantó de Guermantes*, I i II). És sabut que hi havia una traducció anterior, obra de Jaume Vidal Alcover, que quedà inacabada a causa de la seva mort, i que completà Maria Aurèlia Campmany; la va publicar l'any 1990 Columna Edicions en tres volums que no es podien adquirir per separat. La voluntat de Josep Maria Pinto és acostar Proust al lector i demostrar-li de manera fefaent que, tot i l'aurèola d'excel·lència i complexitat que embolcalla l'obra proustiana, no hi ha cap motiu per tenir-ne por, perquè abordar la *Recerca* com a lector no requereix una preparació intel·lectual o uns coneixements previs només a l'abast dels erudits: tothom qui estigui una mica acostumat a llegir novel·la del segle XX pot entrar en l'obra de Proust i descobrir que aquesta lectura fa caure prejudicis que creia inamovibles. Per reforçar aquest concepte, la nostra edició es pot llegir en volums separats d'unes 300 pàgines cadascun. D'aquesta manera es pot fer un primer tast de *Combray*, que és el títol que obre la *Recerca*, per descobrir-hi que Proust, quan t'arriba, és summament addictiu.

També s'ha de dir que Josep Maria Pinto i altres traductors de la col·lecció (com Dolors Udina, Jordi Martín Lloret, Francesc Parcerisas, Marcel Riera o Marta Pera) participen d'una manera molt activa en la difusió dels títols que han traduït, i que això és particularment important des del punt de vista de l'editorial perquè, de 48 títols que hem publicat fins ara a El Cercle de Viena, només en un cas l'autor és viva Cynthia Ozick, a qui devem *El xal*, un recull de dos relats extraordinaris, guanyadors del Premi O. Henry, traduïts de l'anglès per Dolors Udina. Per tant, en tots aquests casos (i de fet també en el de Cynthia Ozick, massa gran per desplaçar-se de continent) l'editorial no pot recórrer a l'autor, emparaular-li entrevistes amb els mitjans més destacats o bé que propiciar que assisteixi als clubs de lectura que es faran sobre la seva novel·la. En aquestes circumstàncies, són diversos els traductors que s'han avingut a participar en actes per donar a conèixer el llibre amb què han conviscut durant mesos i del qual, sens dubte, tenen un coneixement molt més profund que la majoria dels lectors. Aquesta implicació dels traductors en la difusió de l'obra, de retruc, ha servit per donar més visibilitat a la seva feina i, a la fi, en el marc d'una xerrada, d'un club de lectura o d'una conferència, donar-los un reconeixement que normalment els regategen.

Per reforçar el reconeixement a la tasca dels traductors, ben aviat vam decidir incorporar-ne el nom a la coberta dels llibres, de forma prou visible, com també en tota la comunicació que se'n fa. Però no tot és reconeixement, direu, i és cert: també hi ha la decisiva qüestió de les tarifes, que pràcticament no s'han bellugat durant els anys de la crisi, o, pitjor encara, quan ho han fet ha estat per empitjorar. Nosaltres hem provat de mantenir-les i, al llarg de l'últim any, hem començat a apujar-les lleugerament, intentant que això no afectés gaire el pvp dels llibres, que no admet exercicis d'acrobàcia, a hores d'ara. Com veieu, es tracta d'un equilibri difícil que ens ha dut a esmolar l'enginy buscant noves vies de subvenció institucionals, triant títols amb un públic potencial més ampli i ajornant-ne d'altres que consideràvem més arriscats, reforçant la comunicació d'aquesta col·lecció i iniciant un treball de col·laboració amb els llibreters en aquest sentit... Una batalla

inacabable en què hi ha una línia vermella que no volem trepitjar: en cap cas arriscarem la qualitat de la traducció (o de l'edició en general) per raons d'estalvi, perquè volem que El Cercle de Viena sigui per al lector un factor distintiu de fiabilitat. O, dit d'una altra manera, si hi ha un error, no és perquè hàgim volgut retallar costos per on sigui...

Tot plegat ens ha portat a una certa complicitat amb els traductors d'El Cercle de Viena i ens agradaria pensar que se senten part d'aquest projecte, que ajuden a alimentar amb propostes que sovint acaben passant per davant dels títols que tenim a la llista des del començament... o que hem de deixar reposar encara una bona temporada, perquè no volem accelerar el ritme d'edició, que en aquest moment és de set títols l'any per a aquesta col·lecció. Molt mesurat, per a tant de camp per córrer!

Simultàniament, ens hem embarcat en un altre projecte hereu del mateix esperit d'El Cercle de Viena, però adreçat especialment a un públic infantil o juvenil, un espai on el buit encara era més clamorós, perquè en aquest àmbit i a hores d'ara no és fàcil trobar traduccions de novel·les del segle XX que podríem considerar petits clàssics juvenils i sovint, a més, les traduccions disponibles són d'una qualitat més que dubtosa. Un dels títols emblemàtics de la col·lecció (precisament el que hi dóna nom) és *El jardí secret*, de Frances Hodgson Burnett, traduït de l'anglès per Maria Rossich, un llibre que té més d'un segle i que continua fascinant els lectors joves i els que ja no ho són tant. No és una lectura fàcil per a tots els nens, s'ha dit en algun moment; però, cal que totes les lectures per nens o joves siguin «fàcils»? Cal que entenguin totes les paraules a primer cop d'ull? Crearem més lectors simplificant, reduint, abaixant el nivell? És un tema que dóna per a molt, però, en tot cas, la nostra opció ha estat editar llibres de qualitat reconeguda per a nens i joves amb traduccions tan solvents com ho són les dels llibres per a adults. I que un dels darrers títols de la col·lecció, *El senyor Bello i l'elixir blau*, de Paul Maar, traduït de l'alemany per Teresa Guilleumes, hagi estat nominat per al premi Atrapallibres 2015 ens anima a continuar en aquesta direcció.

Queda molt per dir i encara més per traduir i per editar, però en tot cas la qüestió principal és que queda molt per llegir: les traduccions al català (de narrativa, de poesia, d'assaig, de viatges...) busquen desesperadament lectors que donin sentit a tot plegat i que facin que tots els professionals que vivim en el món del llibre (autors, traductors, editors, correctors, i també llibreters i bibliotecaris), i ho fem amb passió i rigor, arribem en aquell punt d'equilibri i tranquil·litat en què es treballa sense haver de patir tant i en què un pot començar a somiar projectes encara més ambiciosos.